

OLIV TA'LIM MUASSASALARIDA PUSHTU TILINI O'QITISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI (MORFOLOGIYA MISOLIDA)

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10397442>

QORABOYEV S.,

filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada pushtu tilini o'qitishning asosiy xususiyatli morfoligiya misolida tahlil qilib o'tildi. Pushtu tili ilk marotaba Afg'onistonda 1936-yili davlat tili sifatida e'lon qilingan bo'lib, hozirgacha mamlakatning ikki rasmiy tillaridan (pushtu va dariy) biri hisoblanadi.

Kalit so'zlar: *metod, morfoligiya, pushtu tili, pushtu tilida jins kategoriyalari.*

ABSTRACT

In this article, the main feature of teaching Pashto language was analyzed on the example of morphology. The Pashto language was first declared the state language of Afghanistan in 1936, and is still one of the two official languages of the country (Pashto and Dari).

Key words: *method, morphology, Pashto language, gender categories in Pashto.*

KIRISH

Oliy ta'lim muassasalarida pushtu tilini o'qitishning o'ziga xos xususiyati shundan iboratki, ta'lim jarayonida o'zbek tilida mavjud bo'lmagan pushtu tilidagi grammatik kategoriyalarni talabalarga tushuntira olish va ularni kerakli joylarda qo'llash malakasini shakllantirish lozim. Xuddi shunday grammatik kategoriyalardan biri pushtu tilidagi **jins kategoriyasi**dir.

Hind-yevropa oilasiga mansub ko'pgina tillarda bo'lgani kabi pushtu tilida ham jins kategoriyasi mavjud. Pushtu tilida jins kategoriyasi ikkiga bo'linadi: muzakkar (mujskoy) va muannas (jenskiy).

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Ot so'z turkumi jinslarga ajratilganda **muzakkar otlarga** quyidagilar kiradi:

1. undosh tovush bilan tugaydigan so'zlar: ميز -stol, كور -uy, لاس - qo'l;
2. "-ay" - اى diftongi bilan tugaydigan so'zlar: odam - سړى, do'st - ملگری;
3. "-oy" - آى diftongi bilan tugaydigan so'zlar: choy - چای, oyoq - پای;
4. "-o'y" - اوى diftongiga tugaydigan so'zlar: quyon - سۈى, o'g'il - زوى;
5. "-uy" - اوى diftongiga tugaydigan so'zlar: yuz - بوى, hid - روى;

6. cho‘ziq “u” او unlisiga tugaydigan so‘zlar: olxo‘ri-الو pichoq-چاقو;

7. cho‘ziq “i” - ي unlisi bilan tugaydigan, kishilarning faoliyati, lavozimi va kasb-korini ifodalaydigan so‘zlar: etikdoz - موجي yordamchi - كومكي ;

8. qisqa “i” - o unlisi (zvarakay)ga tugaydigan so‘zlar: yurak - زره;

9. turkiy tillardan kirib kelgan “chi-” sufiksi bilan tugaydigan so‘zlar: tomoshabin نندارچي-

10. ma’no jihatdan muzakkar jinsga mansub bo‘lgan so‘zlar: tog‘a – ماما , mehmon - مېلمه .

Pushtu tilida **muannas otlarga** esa quyidagilar kiradi:

1. Qisqa “a” - o ga tugaydigan so‘zlar: muxke - yer, sstrge - ko‘z;

2. Cho‘ziq “o” a ga tugaydigan so‘zlar: sha - yelka, vinya - nutq;

3. Cho‘ziq “i” y ga tugaydigan mavhum otlar: shadi - shodlik, do’sstli - do’sstlik;

4. Cho‘ziq “u” o ga tugaydigan so‘zlar: bizo - maymun, pushtu - pushtu;

5. “ey” diftongiga tugaydigan so‘zlar: non, deraza - deraza;

6. Zvarakayga tugaydigan so‘zlar: nur - nur;

7. “i’n”, “dz”, “sht” harf birikmalariga tugagan so‘zlar:

ستن	[stən]	igna
لمن	[lamən]	etak
ورخ	[vradz]	kun
أريخ	[uriadz]	bulut
مياښت	[myosht]	oy

8. Arab tilidan kirib kelgan -i,-o,-u,-o unli tovushlardan keyin “ayn” ع va “hoi hutti” خ harflariga tugagan so‘zlar:

شوروع	[shuru]	boshlash
اسلاخ	[isloh]	islohot
تفریح	[tafrih]	dam olish

9. Ma’no jihatdan: ona- مور, singil- خور .

Shuningdek, pushtu tilida **muzakkar otlardan muannas otlarning yasalish** holatlari uchraydi.

1. Oxiri undosh bilan tugagan so‘zlarga qisqa “a” qo‘shiladi.

[chirg] چرگ - xo‘roz → [chirga] چرگه - tovuq

[ush] اوش - tuya → [usha] اوشه - urg‘ochi tuya

[pashtun] پښتون - afg‘on yigit → [pashtana] پښتنه - afg‘on qiz

[chang‘o‘l] چنگول - qalliq → [chang‘ala] چنگله - unashtirilgan qiz

Izoh! Bir bo‘ginli so‘zlarda muzakkardan muannas yasash uchun oxirida “a” yoki zvarakay qo‘shilishi natijasida qisqa “a” harfi tushib qoladi.

[*xar*] خر – Eshak → [*xra*] خره – urg‘ochi eshak

[*g‘al*] غل – O‘g‘ri bola → [*g‘la*] غله – o‘g‘ri qiz

[*mal*] مل – Hamroh → [*mala*] مله – hamroh qiz

2. “Ay” diftongiga tugagan so‘zlar “e” ga o‘zgaradi.

[*malgaray*] ملگری - do‘st → [*malgare*] - ملگری - dugona

[*zmaray*] زمري - sher → [*zmare*] - زمري - urg‘ochi sher

3. Oxiri cho‘ziq “i” bilan tugagan so‘zlar “iy” diftongiga o‘zgaradi.

[*do‘bi*] – kir yuvuvchi (erkak) → [*do‘biy*] – kir yuvuvchi (ayol);

[*mo‘chi*] – kosib (erkak) → [*mo‘chiy*] – kosib (ayol).

4. Oxiri “a” yoki zvarakay bilan tugagan so‘zlar muzakkardan muannas yasalganda “na” orttiriladi.

[*lev‘*] لېوه – bo‘ri → [*levina*] لېونه – urg‘ochi bo‘ri;

[*melma*] ميلمه – erkak mehmon → [*melmana*] ميلمنه – ayol mehmon.

Pushtu tilida otlarda uchraydigan **kelishik kategoriyasi** o‘zbek tilidagi kelishiklardan tubdan farq qiladi. Pushtu tilida atigi uch kelishik mavjud bo‘lib, ular bosh, chaqiruv va vositali kelishiklardir.

Bosh kelishik – otning hech qanday qo‘shimchasiz shakli bo‘lib, o‘zbek tilida ham bosh kelishikka to‘g‘ri keladi.

Chaqiruv kelishigi shaxsga murojaatni ifodalab, u bilan odatda *اي* [Ay!], *اي* [E!], *اي* [Ey!] undov so‘zlari ishlatiladi. Chaqiruv kelishigi pushtu tilida quyidagi usullar orqali yasaladi:

1) undosh tovushga, [ay], [oy], [uy], [ay] diftonglariga tugovchi muzakkar jinsidagi otlar qisqa [a] qo‘shimchasini qabul qiladi: *هلاکه haləka!* “bolakay!”, *اي پاشتون! Ay pashtun!* “Ey, pushtun!”, *اي ساریا! Ay sariya!* “Ey, odam!” *زویا! Zo‘ya!* “O‘g‘lim!” *خودو! Xudoya!* “Xudo!”

2) [ə], [o], [u], [o] tovushlariga tugovchi muzakkar jinsidagi otlar hech qanday o‘zgarishsiz qoladi: *اي اونو! Ay ono!* “Ey, buvi!”, *اي زړه! Ay zra!* “Ey, yurak!”

3) Undosh tovushga, qisqa [a] tugovchi muannas jinsiga mansub otlar [i] qabul qiladi: *موری! Muri!* “Ona!”, *اي شادزی! Ay shadzi!* “Ey, ayol!”

4) [əy]ga tugovchi so‘zlar, qisqa [a] qabul qilishi mumkin: *سپویمایا! Spojmāya!* “Oy!”, *اي نجلایا! Ay njalāya!* “Ey, qiz!”

5) Chaqiruv kelishigining ko‘plik son shakli vositali kelishikning ko‘plik shakliga to‘g‘ri keladi: *غرونو ‘اڤرېدونکو! Grono ‘avredunko!* “Hurmatli tinglovchilar!”

Vositali kelishik – soʻzning siniq shakli boʻlib, predlog (old qoʻshimcha) va poslelog (ort qoʻshimcha) bilan birgalikda qoʻllaniladi va kelishik munosabatlarini ifodalaydi. Vositali kelishik mustaqil holda faqatgina oʻtgan zamon (ergativ qurilish)da egani ifodalash uchun ishlatiladi.

Undosh harflar bilan tugagan va koʻplik shakli [una] va [on] qoʻshimchalarini qoʻshish orqali hosil qilinadigan **muzakkar otlar vositali kelishikda** birlikda oʻzgarmaydi, koʻplikda [unoʻ] اونو yoki [onoʻ] اونو qoʻshimchasini oladi:

Asosiy shakli	Koʻplik shakli	Birlikda vositali kelishikda	Koʻplikda vositali kelishikda
kitob “kitob” کتاب	kitobuna کتابونه	kitob کتاب	kitobunoʻ کتابونو
sarboz “askar” سرباز	sarbozuna سربازونه	sarboz سرباز	sarbozunoʻ سربازونو
dzoy “joy” حای	dzoyuna حایونه	dzoy حای	dzoyunoʻ حایونو

“O” va “i” undosh harflari bilan tugaydigan muzakkar otlar vositali kelishikda birlikda oʻzgarmaydi, koʻplikda [onoʻ] اونو qoʻshimchasini olayotganda yoy ی orttiriladi:

mullo “mulla” ملا	mulloyon ملايان	mullo ملا	mulloyonoʻ ملايانو
bandi “asir” بندي	bandiyon بنديان	bandi بندي	bandiyonoʻ بنديانو
oshnoy “tanish” اشنا	oshnoyon اشنايان	oshnoy اشناي	oshnoyonoʻ اشنايانو

“Ay” diftongi bilan tugaydigan muzakkar otlar vositali kelishikda birlikda asosiy koʻplik shakli kabi oʻzgaradi, koʻplikda [iyoʻ] ايو qoʻshimchasini oladi:

Asosiy shakli	Koʻplik shakli	Birlikda vositali kelishikda	Koʻplikda vositali kelishikda
saray “erkak” سري	sari سري	sari سري	sariyoʻ سريو
kelay “qishloq” کلي	keli کلي	keli کلي	keliyoʻ کليو

Pashtun so‘zi tipidagi muzakkar otlar vositali kelishikda birlikda “u” harfi “o”ga o‘zgaradi va cho‘ziq “e” tovushini qabul qiladi, ko‘plikda esa [ano‘] نو qo‘shimchasini oladi:

Asosiy shakli	Ko‘plik shakli	Birlikda vositali kelishikda	Ko‘plikda vosi-tal kelishikda
pashtun “afg‘on” پښتون	pashtoni پښتانه	pashtone پښتاني	pashtano‘ پښتنو
ushbun “tuya boquvchi” اوينيون	ushboni اوينبانه	ushbone اوينباني	ushbano‘ اوينبو
beltun “ayriliq” بېلتون	beltoni بېلتانه	beltone بېلتاني	beltano‘ بېلتنو

Qisqa “a” unlisi bilan tugaydigan **muannas otlar vositali kelishikda** birlikda asosiy ko‘plik shakli kabi o‘zgaradi, ko‘plikda qisqa “a” unlisi o‘rniga “o” و qo‘shimchasini qabul qiladi:

Asosiy shakli	Ko‘plik shakli	Birlikda vositali kelishikda	Ko‘plikda vositali kelishikda
taxta “yog‘och” تخته	taxte تختي	taxte تختي	taxto‘ تختو
sterga “ko‘z” سترگه	stergi سترگي	stergi سترگي	stergo‘ سترگو

Cho‘ziq “e” unlisi va “ey” diftongi bilan tugaydigan muannas otlar ham vositali kelishikda birlikda asosiy ko‘plik shakli kabi o‘zgaradi, ko‘plikda “e” unlisi o‘rniga va diftongdan keyin “o” و qo‘shimchasini qabul qiladi:

Asosiy shakli	Ko‘plik shakli	Birlikda vositali kelishikda	Ko‘plikda vosi-tal kelishikda
malgære “dugona” ملگري	malgæri ملگري	malgæri ملگري	malgæro‘ ملگرو
nove “unashtirilgan qiz” ناوي	novayoni ناوباني	nove ناوي	novayono‘ ناوبانو
chavkøy “stul” چوکی	chavkøy چوکی	chavkøy چوکی	chavkøyo‘ چوکیو

Pushtu tilida ot so‘z turkumidagi **kelishik kategoriyasi sifatlarda** ham mavjud bo‘lib, gapda aniqlovchi vazifasida kelgan sifatlari aniqlanmish bilan jins, son va kelishikda moslashadilar. Shunday qilib, sifatlarning jins, son va kelishigi ular tegishli bo‘lgan otlarning shu kabi kategoriyalariga bog‘liq bo‘ladi.

Masalan: *to‘r mez* - “qora stol”, *to‘ra taxta* - “qora taxta”, *to‘ri taxte* - “qora taxtalar”.

Vositali kelishikdagi sifatlarning hosil bo‘lish qoidalari vositali kelishikdagi otlarning yasash qoidalariga muvofiq keladi (o‘zgarmas sifatlardan mustasno). Ko‘plik sondagi sifatlarning vositali kelishigi ham [o‘] tovushiga tugaydi: *Də to‘ro‘ taxto‘ ujdvolay* - “Qora taxtalarining uzunligi”.

Pushtu tilida **son so‘z turkumida** ham o‘zbek tiliga o‘xshamagan o‘ziga xosliklar mavjud. Bu o‘nlikdagi sanoq sonlarda ko‘zga tashlanadi. Pushtu tilida o‘nlikdagi sanoq sonlarda yigirmadan boshlab birlik o‘nlikdan oldin aytiladi.

bir – [yav]	yigirma bir – [yavvisht]
ikki – [dva]	yigirma ikki – [dvavisht]
uch – [dre]	yigirma uch – [dərvisht]
to‘rt – [tsalur]	yigirma to‘rt – [tsalurvisht]
besh – [pindzə]	yigirma besh – [pindzəvisht]
olti – [shpaj]	yigirma olti – [shpajvisht]
yetti – [ovə]	yigirma yetti – [ovəvisht]
sakkiz – [atə]	yigirma sakkiz – [atəvisht]
to‘qqiz – [nəh]	yigirma to‘qqiz – [nəhvisht]

Bu tartib yuzgacha davom va o‘nlik sanoq sonlar [nəh nəvi] to‘qson to‘qqiz bilan tugaydi.

Pushtu tilida **olmosh so‘z turkumida** ham o‘zbek tilida bo‘lmagan o‘ziga xosliklar mavjud. Bunday o‘ziga xosliklar qatoriga ba’zi olmoshlardagi vositali kelishik hamda enklitik va shaxsga qaratilgan olmoshlarni kiritishimiz mumkin.

Vositali kelishik shakli mavjud olmosh turlaridan biri bu kishilik olmoshlaridir.

Shaxs	Birlik			Ko‘plik		
I sh.	men	[zə]	زه	biz	[muj]	موڭ
II sh.	sen	[tə]	ته	siz	[tosi]	تاسی
III sh.	u (m-r. j.)	[day]	دی	ular	[duy]	دوی
	u (m-s. j.)	[do]	دا			

Kishilik olmoshlari vositali kelishikda faqat birlikda o‘zgaradi, ko‘plikdagi kishilik olmoshlari o‘zgarmaydi:

Shaxs	Birlik			Ko‘plik		
I sh.	men	[mo]	ما	biz	[muj]	موڭ
II sh.	sen	[to]	تا	siz	[tosi]	تاسی

III sh.	u (m-r. j.)	[dɑ]	ده	ular	[duy]	دوی
	u (m-s. j.)	[de]	دی			

Kishilik olmoshlarining vositali kelishikdagi shaklidan egalik olmoshlari yasalgan:

Shaxs	Birlik			Ko'plik		
I sh.	men	[zmo]	زما	biz	[zmuʃ]	زموڭ
II sh.	sen	[sto]	ستا	siz	[stosi]	ستاسی
III sh.	u (m-r. j.)	[dadɑ]	دده	ular	[dɑduy]	ددوی
	u (m-s. j.)	[dade]	ددی			

Pushtu tilida enklitik olmoshlar jins kategoriyasiga ega emas. Ular vositali kelishikda ham o'zgarmaydilar. Ular gap boshida kela olmaydilar. Bu kabi olmoshlar ergativ konstruksiya (o'tgan zamon)da bevosita to'ldiruvchi, ega va egalik olmoshlari sifatida qo'llanadi. Ular odatda o'zlari tegishli bo'lgan so'zdan so'ng keladilar: [plor mi] - "mening otam".

Shaxs	Birlik			Ko'plik		
I sh.	men, meni, mening	[mi]	می	biz, bizni, bizning	[mu]	مو
II sh.	sen, seni, sening	[di]	دی	siz, sizni, sizning	[mu]	مو
III sh.	u, uni, uning	[ye]	ئی	ular, ularni, ularning	[ye]	ئی

Pushtu tilida o'zbek tilida mavjud bo'lmagan olmoshlardan yana biri shaxsga qaratilgan olmoshlardir. Shaxsga qaratilgan olmoshlar faqat shaxs hamda harakat yo'nalishini ko'rsatadilar. Ular faqat so'z orti qo'shimchalari bilan qo'llanishi mumkin.

Shaxs	Birlik			Ko'plik		
I sh.	Men, biz	را	Menga, bizga	راته	Mendan, bizdan	راڭخه
II sh.	Sen, siz	در	Senga, sizga	درته	Sendan, sizdan	درڭخه
III sh.	U, ular	ور	Unga, ularga	ورته	Undan, ulardan	ورڭخه

Shaxsga qaratilgan olmoshlar fe'lga qo'shib prefiks shaklida yangi ma'noli fe'l yasashi mumkin:

"ushlamoq" - نیول [nivəl] "sotib olmoq" رانیول [ronivəl].

كول [kavɪ] - "qilmoq" fe'lga qo'shilgan shaxsga qaratilgan olmoshlar ma'noni o'zgartirib "bermoq" fe'lini yasaydi. Faqat pushtu tilida ushbu fe'lning uch xil shakli mavjud bo'lib, u yo'nalishni kimga qaratilganini ifodalaydi.

Menga, bizga bermoq [rokavəl] راکول

Senga, sizga bermoq [darkavəl] درکول

Unga, ularga bermoq [varkavəl] ورکول

Masalan: U menga olma beryapti. - [day mota mana rokavi] دی ماته منه راکوی

Pushtu tilida **fe'l so'z turkumi** o'ta murakkab. Fe'l tuzilishi katta ahamiyatga ega bo'lib, u fe'lning tugallangan shaklining barcha zamonlarining shakllanishiga, mayliga va nisbatiga ta'sir ko'rsatadi.

Pushtu tilidagi barcha fe'llar tuzilishiga ko'ra sodda va murakkab fe'llarga ajratiladi.

Sodda fe'llarga ot va yordamchi **كول** [kavəl] - "qilmoq" va **كېدل** [kedəl] - "bo'lmoq" fe'llarisiz hamda prefikslarsiz ifodalangan barcha fe'llar kiradi. Sodda fe'llar to'g'ri, noto'g'ri va supletiv fe'llarga ajratiladi.

a) to'g'ri fe'llar – bu tarkibiga ko'ra bir asosli fe'llar bo'lib, barcha shaklda yaxlit bo'ladi. Masalan:

jo'natmoq - lejəl - لېرل

ega bo'lmoq - larəl - لرل

tashlamoq, otmoq - achavəl - اچول

yuvmoq - mindzəl - مینخل

yozmoq - likəl - لیکل

b) noto'g'ri fe'llarga ikki asosli, ya'ni hozirgi zamon negiziga (HZN) va o'tgan zamon negiziga (O'ZN) ega bo'lgan fe'llar kiradi.

Masalan:

qaramoq - katəl - كتل

tanimoq, bilmoq - pejandəl - پېژندل

c) supletiv shaklga ega bo'lgan fe'llar quyidagilar:

O'zbek tilida	O'qilishi	Pushtu tilida	HZN	Supletiv shakli
bormoq	tləl	تلل	خی	ولارشی
kelmoq	rotləl	راتلل	راخی	راشی
olib bormoq	bivəl	بیول	بیائی	بوزی
olib bormoq	vrəl	ورل	وری	یوسی
qilmoq	kavəl	کول	کوی	کری
bo'lmoq	kedəl	کېدل	کېری	شی
ega bo'lmoq	larəl	لرل	لری	درلود
qo'ymoq	ishodəl	اینبودل	پدی	کشپودی

Pushtu tilida murakkab fe'llar ot, sifat, ravish so'z turkumlaridan o'timli fe'llar uchun – *kavəl*, va o'timsiz fe'llar uchun – *kedəl* yordamchi fe'llari yordamida hosil qilinadi.

O'timli fe'llar to'g'ridan-to'g'ri predlogsiz to'ldiruvchi talab qiladi. Murakkab fe'llar yasalishiga ko'ra shartli ravishda uch guruhga ajratiladi:

1) Pristavkali (old qo'shimchali) fe'llarda odatdagidan farq qilgan holda ma'lum shakllarni ifodalashda ba'zan qoidadan chekinish kuzatiladi.

Masalan:

sotib olmoq - *ranivəl*- رائیول
kirmoq - *nənavatəl* - ننواتل
o'tirmoq - *kshenastəl* - کښېنستل
kesmoq - *prekavəl* - پرېکول
to'htamoq - *daredəl* - درېدل
yetib bormoq - *rasedəl*- رسېدل

2) To'liq birikmagan fe'llar sifat so'z turkumidan ba'zan, ot so'z turkumidan, fe'liy suffiksali *avəl* [avəl] o'timli fe'llar uchun va *edəl* [edəl] o'timsiz fe'llar uchun so'z boshidagi *k* – [k] tovushini tushirib qoldirish yo'li bilan yasaladi.

Masalan: *jo'r* [jo'r] – “sog' ” sifatidan *jo'ravəl* [jo'ravəl] – “qurmoq” va *jo'redəl* [jo'redəl] – “qurilmoq” fe'llari yasaladi.

Fe'lning tugallangan turini hosil qilishda to'liq birikmagan fe'l ot va yordamchi fe'llarga ajralib, yordamchi fe'l [vu] prefiksiz tugallangan fe'l turida keladi: *yoh* [Yava vradz tera shva] – “Bir kun o'tdi”.

3) To'liq birikgan fe'llar odatda ot va ravishlardan hosil qilinadi: [*loslik kavəl*] “imzolamoq”, [*tərsho kedəl*] “ortga qaytmoq”. *Tarun ye loslik kər* - “Ular shartnomani imzoladilar”, *Paudzuna tərsho shvəl* - “Qo'shinlar chekindilar”.

Aytib o'tish kerakki, sifat unli [o], [u], [e], [i] tovushlarga tugaganida, fe'l yasashda ko'makchi fe'llardagi boshlang'ich [k] tovushi tushib qolmaydi: [*nəjde kedəl*] – “yaqinlashmoq”, [*liri kavəl*] – “uzoqlashtirmoq”.

To'liq birikgan fe'llarni quyidagi ikki turga ajratish mumkin:

a) tarkibida predlogsiz ot so'z turkumi yordamida hosil bo'lgan fe'llar.

bajarmoq - *ijro kavəl* - اجرا کول
tarjima qilmoq - *tarjuma kavəl* - ترجمه کول
imzolamoq - *loslik kavəl* - لاسلیک کول
ortga qaytmoq, chekinmoq - *berta kedəl* - بېرته کېدل

b) tarkibida predlogli ot so'z turkumi bo'lgan fe'llar.

qo'lga kiritilmoq - *tər losa kedəl* - تر لاسه کېدل
bajarmoq, tugatmoq - *tər sara kavəl* - تر سره کول

oyoq-kiyimni kiymoq - *pə psho kavəl* - په پښو کول

XULOSA

Yuqorida keltirib o‘tilgan o‘ziga xos xususiyatlarini hisobga olib, oliy ta’lim muassasalarida pushtu tilini o‘qitishda har bir mavzu alohida yondashuvni talab qiladi. Shuning uchun ma’lum bir mavzu doirasida qo‘llanilgan o‘qitish uslubi keyingi mavzuga mos kelmasligini inobatga olish zarur. Shu bilan birga grammatik qonun-qoidalarni o‘rgatish soha xususiyatlarini e’tiborga olgan holda nofilologik yondashuv asosida turli misollar, o‘yinlar va diqqatni jalb etuvchi usullar orqali amalga oshiriladi.